

บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

The Roles of Thai Monks in the Age of Globalization Society

พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ,* สันญา เคนาภูมิและ วิทยา เจริญศิริ

Phrakhruwinaithorn Chakkree Sricharumedhiyan,

Sunya Kenaphoom and Witaya Charoensiri

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Faculty of Political Science and Public Administrator,

Rajabhat Mahasarakham University, Thailand.

*Corresponding Author. E-mail: chakkree_2532@hotmail.com.

Doi: 10.14456/jmcupeace.2016.17

บทคัดย่อ

ความสำเร็จที่สำคัญของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไปคือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย พระสงฆ์คือพระภิกษุผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง สร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป บทบาทของพระสงฆ์ที่จำเป็นในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ ได้แก่ บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ บทบาทนักบริหารศรัทธา บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ บทบาทนักพัฒนาสังคม และบทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญยั่งยืนสืบต่อไป

คำสำคัญ : บทบาทพระสงฆ์, สังคมยุคโลกาภิวัตน์

Abstract

The promotion success of the religious affairs for the Sangha Administration in the future sustainably, so, monks was the one who are responsible for promoting and preservation of Buddhism prosperous, the building a faith for Buddhist, and strengthening Buddhism stability. Among trends of changing in the social globalization, monks need to change the role in accordance with the changing situation. The important role of monk should be as following; the Buddhism symbolic, the magic knowing, the faith executives, the spiritual leader, the Social developer, and the Leading to be free from suffering, which will help promote and preserve Buddhism developing sustainably.

Keywords: Role Thai Monk, Globalization Society Ages

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานมีสถาบันที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองของคนไทยประกอบด้วย 3 สถาบันหลัก คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะสถาบันศาสนาชาวไทยโดยส่วนมากได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลาอันยาวนาน พระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตของคนไทยมาทุกยุคทุกสมัย และได้มีการผสมผสานจากลัทธิอื่น หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น (P. A. Payutto, 2009) การดำรงอยู่ซึ่งพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันกับความยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ปรับตัวเองให้เข้ากับบริบทของสังคม (Phrakruyanapetcharat Tewin Piyatussi, 2014) แม้ว่าพระสงฆ์จะเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา แต่ในอีกบทบาทหนึ่งนั้น พระสงฆ์ถือว่าเป็นพลเมืองของประเทศชาติ และอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศเช่นเดียวกัน แนวโน้มที่เกิดขึ้นในอนาคตนั่น พระสงฆ์จึงควรที่จะเข้าไปทำหน้าที่ในการช่วยรัฐพัฒนา “คนดี” ในมิติของศาสนา ให้กลายเป็น “พลเมืองที่ดี” ของประเทศชาติ และของโลก จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องเริ่มต้นพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เรียนรู้และเข้าใจมิติด้านนี้มากยิ่งขึ้น และเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์เข้าไปทำหน้าที่ดังกล่าว อีกทั้งช่วยสนับสนุนโครงการและกิจกรรมต่างๆ ทั้งในแง่งบประมาณและเครื่องมือต่างๆ (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2014)

ปัจจุบันแนวโน้มบทบาทพระสงฆ์ในอนาคตข้างหน้านั้นพระสงฆ์เมื่อออกบวชเป็นพระภิกษุอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยแล้วย่อมมีบทบาทสากล จึงอยู่เหนือลัทธิการเมือง การบริหารย่อมเป็นของต่ำกว่าพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลักธรรมวินัยของพระพุทธเจ้านั้นมีการเผยแผ่ไปทุกทิศทุกทางของโลก จะไม่ลดลงต่ำไปอยู่ใต้ระบอบการเมือง แต่การเมืองนั้นจะนำหลักธรรมวินัยมาบูรณาการเข้ากันกับหลักบริหารปกครอง บทบาทพระสงฆ์กับการเมืองในอนาคตนั่นพระสงฆ์จะมีความตื่นตัวทางการเมืองและมีความเข้าใจในองค์ประกอบของสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะในประเทศไทยอันเป็นเมืองพุทธศาสนานับว่ามีศาสนาประจำชาติถ้าพระสงฆ์ไม่มีบทบาททางการเมืองไม่มีความรู้เรื่องการบริหาร การปกครองภาครัฐแล้วก็จะไม่มีข้อมูลไปเทศนาสั่งสอนให้ประชาชนได้รู้เท่าทันและในอนาคตนั่นพระสงฆ์จะมีบทบาทดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมโดยเชื่อมโยง บูรณาการกับนโยบายของรัฐด้านการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนในลักษณะเช่นนี้จะส่งผลให้พระสงฆ์อีกจำนวนมากแสดงบทบาท (Phramaha Prapan Thaiyai et.al, 2014) ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนกลไกความร่วมมือระหว่างฝ่ายอาณาจักร

และฝ่ายศาสนจักร เป็นกลไกที่มีพลังก่อให้เกิดการพัฒนาความยั่งยืนได้ และบทบาทพระสงฆ์ในอนาคตจะเป็นบทบาทด้านการให้การศึกษาและการเผยแผ่เป็นหลักโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่แก่สังคม ให้คนในสังคมได้นำเอาหลักธรรมนั้นไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ชีวิตประสบแต่สิ่งที่ดีงาม ให้คนเหล่านั้นพ้นทุกข์และประสบความสุขอย่างแท้จริง แม้พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานไปนานแล้ว พระภิกษุสงฆ์ผู้สืบทอดพระศาสนาก็ยึดถือคำสั่งสอนของพระองค์มาเป็นหลักปฏิบัติคำสอนทั้งทางฝ่ายพระธรรมและวินัยนั้นได้กำหนดให้ชีวิตของพระสงฆ์นั้นผูกพันกับสังคมของคฤหัสถ์โดยพื้นฐานพระภิกษุสงฆ์ได้ปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและเพื่อประโยชน์แก่สังคม

บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ถือได้ว่าเป็นระบบหนึ่งของการพัฒนาระบบทุนนิยมและยุคความรู้ ซึ่งทุกคนสามารถนำความรู้จากข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของตนและสังคมที่ตนดำรงอยู่ สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและในยุคปัจจุบันสังคมมีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วมาก นักคิดในแวดวงต่างๆ ของโลกและไทยต่างให้ความสนใจกับสภาพสังคมเป็นอย่างยิ่ง (Pannasil et.al, 2015) การอยู่ร่วมกันในโลกอย่างมีความสุข ผสมผสานประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยปราศจากอคติ ความอิจฉา ริษยา ความรังเกียจ ไม่แบ่งแยกสีผิว และชนชั้นวรรณะ

ฉะนั้น ผู้นำที่ประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 จะเป็นผู้ส่งเสริมการพัฒนาผู้นำ และกระตุ้นบทบาทสมมติของการเป็นผู้นำ บุคคลที่ทำงานในองค์กรระดับโลกในศตวรรษที่ 21 ต้องได้ฝึกความคิดสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความสมบูรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล รับผิดชอบต่ออาชีพของตนเอง มีแรงจูงใจจากภายใน และมีการแสวงหาความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกับสิ่งที่จะสูญเสีย (James Prewitt, Richard Weil and Anthony McClure, 2011) ใช้กระบวนการของการมีอิทธิพลต่อผู้อื่นในการทำความเข้าใจ ยอมรับเกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Yukl, Gary. A., 2009) นอกจากนี้จะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมทั้งดงาม ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของการเป็นผู้นำขององค์กร (McCann Jack and Roger Holt, 2009) เรื่องราวการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ที่น่าสนใจ เช่น อินเทอร์เน็ต (Internet) และโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น สามารถทำให้โลกของเรามีขนาดเล็กลงเท่ากับเมืองเล็กๆ เมืองหนึ่ง ในบางครั้งการนัดรวมตัวหรือชุมนุม หรือการหาแนวคิดร่วมเพื่อ

ทำกิจกรรมไม่ว่าจะทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมมนุษย์ก็สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้ ประเทศส่วนใหญ่ตระหนักดีว่าการเข้าควบคุมตัวและการสื่อสารของประชาชนกระทำได้อย่างยากเย็นบางประเทศที่เป็นเผด็จการ เพราะข้อมูลต่างๆ จะถูกเปิดเผยมากขึ้นแม้กระทั่งเรื่องความไม่โปร่งใสของรัฐบาลแต่ละประเทศ

พระพุทธศาสนาสามารถทำให้เกิดความสุขสงบในจิตใจ แต่ในโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งปรวนแปรทางวัตถุและความสนุกสนานบันเทิงที่ได้มาโดยฉับพลัน ความสุขสงบในจิตใจกลับเป็นสิ่งที่หาได้ยาก ผู้คนเป็นอันมากเชื่อว่าเงินตราและสิ่งเสพจะทำให้มีความสุขแต่แม้จะมีเงินมากเท่าไร ก็หาได้มีความสุข เพิ่มขึ้นไม่ เคยมีการวิจัยในสหรัฐอเมริกาโดยสอบถามผู้คนที่ว่าจะช่วยให้เขามีความสุขมากขึ้น คำตอบก็คือมีเงินมากขึ้น แต่เมื่อมีเงินมากขึ้นก็จะพบว่าชีวิตก็ไม่ได้มีความสุขมากขึ้นเลย อาจเป็นทุกข์กว่าเดิมด้วยซ้ำ ความทุกข์ท่ามกลางความมั่งคั่งนี้เอง ที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากขึ้นตระหนักว่า ศาสนาอาจเป็นคำตอบได้ แต่ศาสนาเป็นอันมากก็ไม่สามารถ ให้ความสงบอย่างที่ต้องการได้ ส่วนหนึ่งเพราะไปติดยึดกับประเพณีและ รูปแบบ ซึ่งเป็นเพียงเปลือกนอกของศาสนาจนละเลยบทบาทที่สำคัญกว่าอันได้แก่การบำบัดความทุกข์ทางจิตวิญญาณ ยิ่งกว่านั้นสถาบันศาสนาจำนวนไม่น้อยก็กลับถูกอิทธิพลของบริโภคนิยมครอบงำจนไม่เป็นที่ศรัทธาเชื่อถือของผู้คน

ภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน การแพร่สะพัดของบริโภคนิยมในสังคมไทยปัจจุบันมิใช่อะไรอื่น หากเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความล้มเหลวของพุทธศาสนาในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจของผู้คน แน่แน่นอนว่าการคล้อยตามบริโภคนิยมอย่างที่ว่าว่อาจรามไม่น้อยกำลังทำอยู่ในปัจจุบันมิใช่ทางออกที่พึงประสงค์ ทางออกสำหรับพุทธศาสนาจักต้องเริ่มต้นจากการปฏิรูปสถาบันสงฆ์ ทั้งด้านการปกครองและการศึกษา เพื่อสนับสนุนให้พระสงฆ์เป็นผู้นำในทางจริยธรรมและสามารถชี้แนะผู้คนให้เข้าถึงความสงบสุขภายในท่ามกลางความผันผวนไม่แน่นอนของกระแสโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นผู้นำทางสติปัญญาให้แก่ชุมชนในการแก้ไขปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ อนุรักษ์สภาพแวดล้อม และสร้างความสามัคคีกลมเกลียว บทบาทดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในการนำธรรมะกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คน และช่วยฟื้นฟูศาสนาให้กลับมามีความสำคัญต่อสังคมดังที่บทบาทของพระสงฆ์ไทยในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ สรุปรตามสถานการณ์ปัจจุบันดังต่อไปนี้

1. บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

สาวกที่ถือเพศบรรพชิตของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบและปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้นำคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนได้ศึกษามาอย่างดีแล้วไปสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตาม และเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ นั่นก็คือพระสงฆ์ บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสั่งสอน และสืบทอดพระพุทธศาสนาโดยตรง มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย แต่กล่าวตามหน้าที่ทางศาสนาแล้ว มี 6 อย่าง ได้แก่ ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสุข ความเจริญในชีวิต เป็นต้น

มนุษย์จะดีจะประเสริฐอยู่ที่การกระทำมนุษย์ก็ต้องพัฒนาชีวิตของตน ทั้งพัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาขึ้นไป มนุษย์จึงประเสริฐได้ ดึงมาได้ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตน ด้วยการศึกษารเรียนรู้ เพราะฉะนั้นจึงต้องส่งเสริมปัญญา มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาเพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงทำให้เกิดการศึกษาแบบที่เรียกว่า การศึกษามวลชน พระพุทธศาสนาเข้ามาอยู่ในสังคมไทยของเราแล้ว สังคมไทยของเราเป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว หลักมีอยู่เท่านั้น เป็นอย่างนี้ ไม่ใช่แน่นอน แม้แต่ส่วนที่นำมาใช้แล้ว นานๆ ไปเมื่อเป็นของส่วนรวม สังคมใหญ่ๆ ก็มีการคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปได้ จึงต้องมีการตรวจสอบ ปรับตัวแก้ไข โดยนำเอาหลักแท้ๆ มาเป็นมาตรฐาน คือปรับตัวเข้ากับหลักการที่ถูกต้องจริงแท้ให้ได้ (P. A. Payutto, 2011)

ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภาระหรือหน้าที่หนึ่งที่พระสงฆ์จะต้องทำ แม้โดยความจริงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องช่วยกันของพุทธบริษัททั้งสี่ แต่ภาระหนักก็ยังคงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า พระสงฆ์มีเวลาศึกษาธรรมวินัยมากกว่าชาวบ้าน ประกอบกับการเผยแผ่ธรรม ได้ถูกมอบหมายจากพระพุทธองค์ ตั้งแต่เริ่มแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประชาชนทั่วไปจึงมองว่า พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระไตรปิฎกได้แก่การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ตามหน้าที่การเทศนาสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เนื่องจากพระพุทธศาสนามีเอกลักษณ์ที่มีแบบฉบับเฉพาะตัว ในฐานะที่เป็นชาวพุทธไทยจนสามารถมอง

เห็นองค์รวมทั้งหมดได้ จะทำให้สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องและปฏิบัติตัวได้อย่างสอดคล้อง และถูกต้องเหมาะสม

2. บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ

บทบาทพระสงฆ์โดยการปลูกฝังศรัทธาผ่านวัดอุ้มงคล อาทิ เช่น พระเทพวิทยาคม (หลวงปู่คุณ ปริสุทโธ) ท่านได้ศึกษาทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระท่านจึงเผยแผ่ศาสนาทางคาถาอาคมต่างๆ สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และได้สร้างวัดอุ้มงคลซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความเชื่อและศรัทธาทางด้านจิตใจได้บำเพ็ญพุทธานุสสติได้ระลึกถึงพระธรรมได้บำเพ็ญธัมมานุสสติ และได้ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ได้บำเพ็ญสังฆานุสสติ นอกจากนั้นบทบาทพระสงฆ์โดยการรักษาผู้ป่วยด้วยน้ำมนต์และสมุนไพรมะเร็งบางรูปท่านได้ศึกษาวิชาต่างๆ ด้านวิชาอาคม โดยอาศัยมนต์ที่เชื่อถือศักดิ์สิทธิ์ คำสำหรับสวด คำสำหรับเสกเป่า แล้วสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ประชาชน “น้ำมนต์คือน้ำที่ผ่านพิธีน้ำมนต์ปกติจะสำเร็จด้วยการเจริญพระพุทธรูปของพระสงฆ์ในงานพิธีมงคลต่างๆ น้ำมนต์นิยมนำมาอาบ ต้ม เป็นต้น” ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับถ่ายทอดมาจากครู อาจารย์ที่สืบทอดมาจากครั้งพุทธกาล ลังกา โดยถือเอาคติเรื่องความเป็นสิริมงคล และสามารถรักษาโรคได้ สังคมไทยยังคงรักษาวัฒนธรรมทางความเชื่อในรูปแบบการสวดมนต์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากศรีลังกา และได้มีพัฒนาการเกี่ยวกับการสวดมนต์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของตน เพื่อสืบทอดหลักธรรมคำสอนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน แต่ก็ไม่ละเลยถึงการเรียนรู้ในภาษาท้องถิ่นของตน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองสืบไป (Phrapalad Somchai Payogo, 2015) การสวดมนต์ในสังคมไทยจะมีระเบียบแบบแผนมากกว่าในสมัยพุทธกาลเนื่องจากการกำหนดบทสวดมนต์ที่เหมาะสมกับงาน และมีการประพาดิปฏิบัติที่สืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดจนถึงสมัยปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

3. บทบาทนักบริหารศรัทธา

ศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปไว้ว่า เป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญ ในการสร้างศรัทธาของพระสงฆ์ในปัจจุบันแต่ละรูปจะแตกต่างกันตามบริบทของการเผยแผ่โดยการให้การอบรมการสอนการแสดงธรรมและการเขียนตำราและการปฏิบัติธรรมผ่านสื่อต่างๆ ในยุคสมัยปัจจุบันนี้มีความเกี่ยวเนื่องทางด้านสังคมเป็นอย่างมาก ด้วยปัจจัยหลายๆ ด้านโดยเฉพาะความเกี่ยวเนื่องทางด้านจิตวิญญาณ ฉะนั้น การบริหารวัดจึงต้องปรับเปลี่ยนระบบ รูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ทันทับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา แม้แต่การนำเสนอหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ต้องเปลี่ยนรูปแบบ และวิธีการเพื่อให้ทันกับ

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งจะเป็นยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน การร่วมกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การมีศาสนทายาทเพื่อสืบทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (Phrakruvisuddhanundhakun Surasuk Visuddhajaro, 2015) สอดคล้องกับการนำเสนอของสุวิบูลย์ จำรูญศิริ (Chamroonsiri, 2014) ที่นำเสนอไว้ว่า “การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา ต้องครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนสถาน ด้านศาสนวัตถุ และด้านศาสนพิธี โดยอาศัยความร่วมมือประสานงานของศาสนบุคคลในการเน้นการเชิดชูศาสนธรรมเป็นหลัก มีการส่งเสริมสนับสนุนต่อศาสนสถาน ศาสนวัตถุและศาสนพิธี ซึ่งต้องมีการกำหนดกฎหมายและให้นโยบายโดยรัฐ ส่วนองค์กรสงฆ์ให้ยึดหลักพระธรรมวินัยพร้อมด้วยกฎหมายบ้านเมืองอย่างสอดคล้องกัน ในส่วนของประชาชนชาวพุทธต้องศึกษาธรรมะให้เข้าใจและสามารถเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้ตามความสามารถของตน”

4. บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุดในองค์การในยุคปัจจุบัน เนื่องจากภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจะให้ความสำคัญของวิสัยทัศน์ พันธกิจ การส่งเสริมความสมดุลในด้านความต้องการในการทำงานที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบงาน (Wolf, 2004) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณยังส่งเสริมวัฒนธรรมในองค์การ สภาพแวดล้อมของการทำงานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ (Milliman & Ferguson, 2008) จิตวิญญาณ ว่าเป็นความรู้สึกที่เชื่อมโยงหรือผูกพัน ความเข้าใจความพึงพอใจและการให้ความเคารพ ไม่ใช่เพียงแค่ศาสนา แต่รวมถึงผู้คนรอบข้างและตนเอง (Altaf & Awan, 2011) แนวคิดเรื่องมิติทางจิตวิญญาณ จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารงานที่เน้นคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง เพื่อเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดแปลงในแนวทางที่เหมาะสม (Sarakitikoon & Saingthai, 2013)

การเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณของพระสงฆ์จะใช้วิธีการแสดงธรรมสั่งสอนพุทธบริษัทโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหีบยกประวัติในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ขึ้นมาบรรยายแสดงให้เห็นชัดถึงหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่เด็กและเยาวชนรวมถึงประชาชนทั่วไปได้นำไปใช้ เป็นต้น นอกจากนี้บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การประพฤติปฏิบัติตนเองตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ แลนะ ปัญญา เอาให้เกิดความรู้และมีคุณธรรม (P. A. Payutto, 2008) ความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการนำ

ไปประยุกต์ใช้ในด้านความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ในคุณค่าที่แท้จริงอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

5. บทบาทนักพัฒนาสังคม

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนสำคัญเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ (ปัญญาอย่างแท้จริง เกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิต สังคม และธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ให้บุคคลเป็นคนดีของสังคม (ศีล) มีวินัยในตัวเอง เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคม และปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข (สันติสุข) และให้บุคคลมีจิตใจหนักแน่นในการทำมาหากินด้วยความขยัน (วิริยะ) และไม่หวั่นไหวกับอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบ โดยมีความมุ่งมั่นเพื่อให้จิตใจ มีความสว่าง สงบ สะอาด ด้วยวิธีการถูกต้องในหลักการปฏิบัติ (สัมมาสมาธิ) เพื่อให้บรรลุถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง (ฉันทะ) แรงจูงใจในการพัฒนา หมายถึงความรัก ความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามและมี คุณประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคม รวมทั้งต่อสิ่งแวดล้อม ความรักในการสร้างสรรค์ที่ดีงามจะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน (C. Adivadhanasit, Online) นอกจากนี้บทบาทนักพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านพัฒนาชนบท พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางพัฒนาชนบทมีทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งแยกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การตั้งมูลนิธิการศึกษาและพัฒนาชนบท พระเถระที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าอุทิศตนเองเพื่อการศึกษาของชาวบ้านในชนบท เช่น พระพุทธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล) วัดป่าดาราภิรมย์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตั้งโรงเรียนเมตตาศึกษาที่วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่ และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท โดยมีอุดมการณ์ “มุ่งส่งเสริมกสิกรรม ส่งสอนวิทยา อาราม พระศาสนา และพัฒนาท้องถิ่น” หรือกรณีของพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺตสิโล) แห่งวัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ท่านเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางสังคมและขาดโอกาสทางการศึกษา โดยการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมพุทธเกษตรวัดโนนเมืองขึ้น รับผิดชอบต่อเลี้ยงดูเด็กที่ด้อยโอกาสและเด็กที่เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในครอบครัว คือเด็กที่เป็นกำพร้า เด็กที่พ่อแม่หย่าร้างหรือแยกทางกัน เด็กหลงผิดติดยาเสพติด เด็กที่ครอบครัวยากจน และเด็กที่พ่อแม่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ ท่านยินดีรับมาอุปการะเลี้ยงดูแบบประจำ โดยเด็กไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ท่านพระครูจึงนับว่าเป็นเทวดาของเด็กผู้ด้อยโอกาสโดยแท้ ไม่เพียงแต่ทำงานด้านสร้างโรงเรียนให้การศึกษาเท่านั้น ท่านยังเป็นพระนักพัฒนาหมู่บ้านจนปลอดจากอบายมุขทุกประเภท และได้รับรางวัลระดับประเทศจากกระทรวงสาธารณสุข พร้อมทั้งสร้างสรรค์งานพัฒนาอื่นๆ จนยากที่จะมีพระรูปอื่นทำเสมอเหมือนท่านได้

2) การรวมกลุ่มเพื่องานพัฒนาชุมชนในลักษณะเครือข่าย (Network) ของงานพัฒนาชุมชนชนบท มีหลายกลุ่ม เช่น พระครูพิพิธประชานาถ (น่าน สุทฺธสีโล) แห่งวัดสามัคคี บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พระครูสุภาจารวัฒน์ (สีหา สุภาจาโร) แห่งวัดท่าลาด ตำบลนาโส อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร เป็นต้น โดยทั้งหมดที่ท่านทำยึดเอาผลประโยชน์และสันติสุขของส่วนรวมเป็นหัวใจสำคัญ

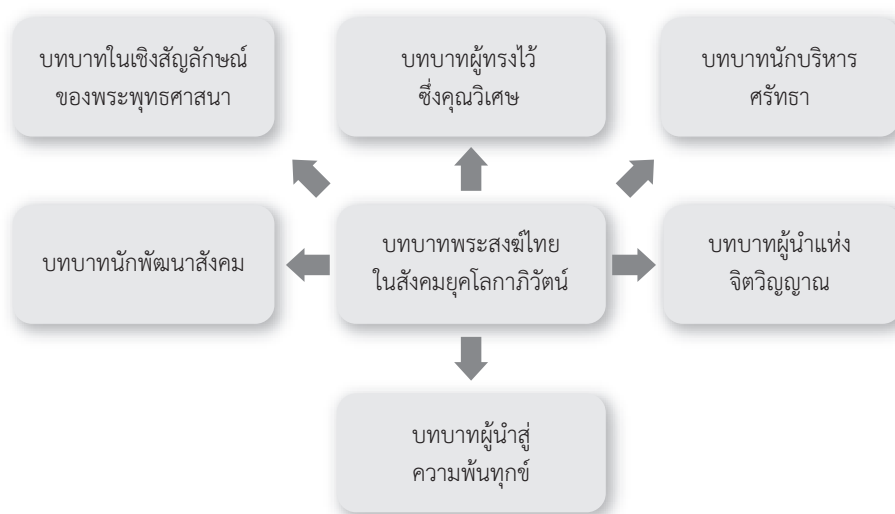
6. บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์

สถานการณ์ในชุมชนยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา เป็นการเปลี่ยนไปสู่ความร่วมมือและความขัดแย้งของคน กลุ่ม องค์กรในชุมชน ดังนั้นการทำงานพัฒนาภายใต้กระแสที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอด การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงนี้ไม่ใช่เฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นได้ด้วยตา เพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในเรื่องความคิดเห็น การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์

พระสงฆ์ฐานะบทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณจะเป็นส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนและเป็นกำลังใจให้กับประชาชน หรือเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน จะต้องเป็นผู้ที่มีศีลสมาจารวัตรที่งดงาม มีการปลูกฝังศรัทธาผ่านการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ว่า “บุคคลพราสอนผู้อื่นอย่างไร ก็พึงทำตนอย่างนั้น ผู้ฝึกตนดีแล้ว จึงควรฝึก (ผู้อื่น) เพราะการฝึกตนทำได้แสนยาก” [Khu. Tha. (Thai) 25/159/82]

จากพระพุทธพจน์ในเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า ในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีศีลสมาจารวัตรกิริยาที่งดงามเรียบร้อย จะต้องรักษาศีล ปฏิบัติธรรม ตามหลักการประพฤติปฏิบัติโดยยึดถือพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้ชนรุ่นหลังได้กล่าวสรรเสริญถึงความดีงามที่เคยได้ปฏิบัติไว้ และสามารถเป็นแนวทางส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

จากการกล่าวมาข้างต้นนั้นสามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์ตามความสัมพันธ์องค์ประกอบ (Kenaphoom, 2015a) โดยพัฒนาจากกระบวนการคิดเชิงเหตุผล (Rational thinking) บนฐานความเป็นไปได้เชิงทฤษฎี (Based on theory) (Kenaphoom, 2015b) เพื่อเป็นแนวทางในการก้าวสู่กระบวนการทัศน์ความเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงบทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

บทสรุป

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนสำคัญเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตามคำสอนได้แก่ การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์ และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ตามหน้าที่ การเทศน์นำสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ครั้นเมื่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยต่างๆ จนเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ และการรับเอากระแสโลกาภิวัตน์ที่ขาดภูมิคุ้มกัน เพราะสิ่งที่พร้อมเข้าสู่การรับรู้ผ่านกระบวนการ ช่องทางต่างๆ เช่น ข่าวสารข้อมูล เมื่อประชาชนของเราที่บริโภคข่าวสารข้อมูลที่ขาดภูมิคุ้มกันที่ดี คือขาดความรู้เท่าทันกับข่าวสารข้อมูล เมื่อขาดความรู้เท่าทัน ก็กลายเป็นการหลงข่าวสารข้อมูล ไม่ได้เสพข่าวสารข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ แต่เสพเพื่อเพิ่มความหลงและความมัวเมา ขาดสติในการดำเนินชีวิต มีการชวนชวายเป็นสิ่งที่เกินความต้องการของชีวิต

ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์ จะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัว เพื่อการก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ แต่ไม่ละเลยการประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักการเดิมของหลักคำสอน แต่ให้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการแสดงบทบาทให้เหมาะสม และเป็นแนวทางให้ชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติตาม จาริต วัฒนธรรม ประเพณีที่

ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นอกจากนี้พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวจะต้องมีการทบทวนความรู้อยู่ตลอดเวลา และหมั่นฝึกฝนตนเองเพื่อให้ก้าวทันความเป็นโลกาภิวัตน์ ได้อย่างมีความรอบรู้ ความสามารถ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

References

- Altaf, A., and Awan, M. A. (2011). Moderating Effect of Workplace Spirituality on the Relationship of Job Overload and Job Satisfaction. **Journal of Business Ethics**. 104 (1), 93-99.
- Adivadhanasit, Chamnong. (15 Feb 2015). **Buddhist Ethics and Developing of Social Developers**. (). From http://mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id= 698&articlegroup_id=150.
- Chamroonsiri, Suwiboon. (2014). Guidelines to Supporting and Protection of Buddhism in Thailand. **Journal of Graduate Studies Review**. 10(3), 70-89.
- James Prewitt, Richard Weil and Anthony McClure. (2011). “Developing Leadership in Global and Multi-cultural Organizations”, **International Journal of Business and Social Science**. 2(13), 13-19.
- Kenaphoom, S. (2015a). The Writing Format of Research Conceptual Frameworks on Management. **Rajabhat Maha Sarakham University Journal (Humanities and Social Sciences)**. 8(3), 33-42.
- Kenaphoom, S. (2015b). Establish the Research Conceptual Framework in Public Administration by the Rational Conceptual Thinking. **Phetchabun Rajabhat Journal**. 16(1), 1-19.
- McCann Jack and Roger Holt. (2009). Ethical Leadership and Organizations: An Analysis of Leadership in the Manufacturing Industry Based on the Perceived Leadership Integrity Scale. **Journal of Business Ethics**. 87(2), 211-220.

- Milliman, J., & Ferguson, J. (2008). In search of the “spiritual” in spiritual leadership: A case study of entrepreneur Steve Bigari. **Business Renaissance Quarterly**. 3(1), 19-41.
- Pannasil, Pitnitha et.al. (2015). The Role of Local Executive in the 21st Century. **Journal of MCU Peace Studies**. 3(2), 146-161.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2008). **Dictionary of Buddhism**. Nonthaburi: S.R. Printing-mass product.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2009). **Buddhadhamma**. BKK: Sahadhammika.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2011). **Vesak Day and Global Civilization**. Phramaha Hansa Dhammahaso tr. Robin Philip Moor edited. BKK: MCU Press.
- Phrakruyanapetcharat (Tewin Piyatussi). (2014). Approach Strategies of Buddhist Propagation. **Journal of MCU Peace Studies**. 2(2), 80-93.
- Phramaha Hansa Dhammahaso. (2014). Trend in Sangha’s Role towards Thai Politics in the Next Two Decades. **Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University**. 21(3), 29-54.
- Phramaha Prapan Thaiyai et.al. (2014). The Sangha’s Roles towards the Satja Savings Group Promotion Affecting the Strength of the Community in Chiang Rai Province. **Journal of Graduate Study in Humanities and Social Sciences**. 3(1), 89-108.
- Phrapalad Somchai Payogo. (2015). **An Analytical of Developing Model of Chanting in the Current Thai Society**. Thematic Paper (Ph.D.) Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sarakrikitikoon, Monthon and Saingthai, Sununta. (2013). Workplace Spirituality: The Challenge for Human Resource Management. **HCU Journal**. 16(32), 129-140
- Wolf, E. J. (2004). Spiritual leadership: A new model. **Health care Executive**. 19(2), 22-50.
- Yukl, Gary. A. (2009). **Leadership in Organizations**. (7th ed.). New York: Prentice-Hall.